

ЗЛОЧИННІ ДІЯННЯ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В статье анализируются преступные деяния в сфере незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ, предусмотренные наднациональным законодательством Европейского Союза.

In the article criminal acts are analyzed in the field of illegal turn of narcotic and psychotropic substances, foreseen by the supranational legislation of European Union.

Актуальність теми даного дослідження обумовлена, передусім, тим, що у зв'язку з інтеграційними процесами, які активно розвиваються в окремих регіонах сучасного світу, зароджуються нові соціальні проблеми, спостерігається інтенсивне зростання транснаціональної злочинності, одним з різновидів якої являється незаконний обіг наркотиків. Безумовно, боротьба з наркотичною злочинністю є актуальною на усіх рівнях: міжнародному, регіональному і національному. Проте нині найбільш важливим і актуальним представляється регіональний аспект цієї боротьби, особливо відносно такого значущого регіону світу, як Європа, де в результаті всеосяжної інтеграції з'явився Європейський Союз. Сьогодні в Європейському Союзі проблема наркотиків є однією з головних: є понад два мільйони проблемних наркоманів, вживання наркотиків, особливо серед молодих людей, знаходиться на високому рівні. Тим часом боротьба з наркотичною злочинністю в Європейському Союзі не займає належного місця в юридичній літературі. У наявності необхідність заповнення цього пропуску.

Метою дослідження є аналіз злочинних діянь у сфері незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин, передбачених наднаціональним законодавством Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Основним кримінально-правовим актом Європейського Союзу у сфері боротьби з наркотичною злочинністю є Рамкове рішення 2004/757/ПВД Ради Європейського Союзу від 25 жовтня 2004 р. "Про введення мінімальних правил відносно елементів складів злочинів і санкцій, що підлягають застосуванню в області торгівлі наркотиками" (далі – Рамкове

рішення) [1, р. 8-11]. Це Рамкове рішення, що структурно складається з преамбули і 11 статей, встановлює основи законодавства Європейського Союзу з питань кримінальної відповідальності за розповсюдження наркотиків.

Даний документ є нормативним актом Європейського Союзу, спрямованим на зближення, а точніше гармонізацію кримінального законодавства держав-членів з питань незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин ("торгівлі наркотиками"), а також матеріалів, використовуваних для їх виготовлення ("прекурсорів"). Основна мета його визначається як кримінально-правова протидія торгівлі наркотиками, яка представляє загрозу здоров'ю, безпеці і якості життя громадян Європейського Союзу, а також законній економіці (тобто правомірній діяльності в економічній сфері - на відміну від "чорного ринку") стабільності і безпеці держав-членів.

Положення Рамкового рішення також служать меті максимальної повної реалізації на території Європейського Союзу глобальних конвенцій у сфері боротьби проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, у тому числі Віденській конвенції ООН 1988 р. про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Норми останньої, зокрема, послужили основою для характеристики об'єктивної сторони "злочинів, пов'язаних з торгівлею наркотиками і прекурсорами" (ст. 2 Рамкового рішення).

Основним шляхом кримінально-правової протидії злочинам, пов'язаним з торгівлею наркотиками і прекурсорами, згідно з Рамковим рішенням, являється прийняття мінімальних правил, які дозволяють визначити на рівні Європейського Союзу загальний підхід в боротьбі з торгівлею наркотиками. Ефективність зусиль, що робляться, у боротьбі з торгівлею наркотиками в істотній мірі залежить від зближення національних заходів, спрямованих на втілення в життя положень даного Рамкового рішення.

З преамбули виходить, що згідно з принципом субсидіарності діяльність Європейського Союзу повинна концентруватися на найбільш тяжких формах злочинів відносно наркотичних засобів. Виключення з сфери застосування Рамкового рішення деяких дій, пов'язаних з особистим споживанням, не служить орієнтиром Ради з приводу того, як державам-членам належить розглядати ці і інші випадки (тобто діяння, не передбачені цим документом) у своєму законодавстві.

У преамбулі підкреслюється, що санкції, що передбачаються державами-членами, мають бути ефективними, співвимірними, мати попереджувальний ефект і включати покарання у вигляді позбавлення волі. Для визначення рівня санкцій повинні враховуватися фактичні обставини, такі як кількість і характер наркотиків, що служать об'єктом торгівлі, скоєння злочину у рамках або поза рамками злочинної організації.

У преамбулі є положення також про те, що державам-членам має бути дозволено передбачати м'якші санкції у разі надання суб'єктом злочину корисної інформації компетентним органам.

Рамкове рішення покладає на держави-члени обов'язок прийняття заходів, які дозволять здійснювати конфіскацію прибутків від злочинів, передбачених Рамковим рішенням, а також прийняти заходи з метою забезпечення можливості залучення юридичних осіб до відповідальності за передбачені Рамковим рішенням кримінальні злочини, які здійснені на їх користь.

Структура основної частини Рамкового рішення виглядає таким чином: ст. 1 - "Визначення", ст. 2 - "Злочини, пов'язані з торгівлею наркотиками і прекурсорами", ст. 3 - "Підбурювання, пособництво і замах", ст. 4 - "Санкції", ст. 5 - "Особливі обставини", ст. 6 - "Відповідальність юридичних осіб", ст. 7 - "Санкції відносно юридичних осіб", ст. 8 - "Юрисдикція і кримінальне переслідування", ст. 9 - "Практичне здійснення і доповіді", ст. 10 - "Територіальне застосування", ст. 11 - "Набуття чинності".

У найзагальнішому вигляді слід зазначити, що здійснення вказаних в ст. 2 злочинів, а також співучасть в них (ст. 3) всюди в Союзі мають бути основою для притягнення винної особи до кримінальної відповідальності, мінімальний розмір якої встановлює стаття 4 "Санкції". Аналогічно іншим джерелам кримінального права Європейського Союзу, Рамкове рішення також передбачає пом'якшувальні обставини (стаття 5), підстави і форми відповідальності юридичних осіб (статті 6 і 7), територіальну сферу дії кримінальних юрисдикцій держав-членів (стаття 8).

Згідно ст. 8, кожна держава-член повинна приймати необхідні заходи по встановленню своєї юрисдикції відносно передбачених Рамковим рішенням злочинів у випадках, коли:

- а) злочин був скоєний повністю або частково на його території;
- б) суб'єктом злочину є хто-небудь з її громадян, або
- в) злочин був скоєний на користь юридичної особи, заснованої на її території.

Держава-член, коли злочин був скоєний за межами її території, може вирішити не застосовувати передбачені в пунктах "б" і "в" правила юрисдикції або застосовувати їх тільки в особливих випадках або обставинах. В цьому випадку держави-члени повинні інформувати Генеральний секретаріат Ради, а також Комісію про своє рішення скористатися вказаним правом, при необхідності, вказуючи особливі випадки або обставини, в яких застосовується їх рішення.

Держава-член, яка на підставі свого законодавства не видає своїх громадян, повинна приймати необхідні заходи по встановленню своєї юрисдикції відносно злочинів, передбачених в Рамковому рішенні, і, при необхідності, порушення на цій основі кримінального переслідування, коли злочин був скоєний ким-небудь з громадян подібної держави-члена за межами її території.

Згідно ст. 11 Рамкового рішення, держави-члени зобов'язані привести у відповідність з Рамковим рішенням свої кримінальні кодекси і інші закони не пізніше ніж 12 травня 2006 р. Протягом цього терміну держави члени повинні направляти Генеральному секретаріату Ради і Комісії текст положень, що трансформують у своє національне право обов'язки, які покладаються на них згідно з Рамковим рішенням. Комісія, у свою чергу, повинна представляти Європейському парламенту і Раді Європейського Союзу доповідь про функціонування і практичне здійснення Рамкового рішення, у тому числі про наслідки цього здійснення для міжнародної судової співпраці у сфері боротьби з наркотичною злочинністю. На основі цієї доповіді, і не пізніше ніж за шість місяців після її отримання, Рада перевіряє, чи прийняли держави-члени необхідні заходи з метою забезпечити відповідність свого законодавства Рамковому рішенням.

У Рамковому рішенні термін "наркотики" визначений шляхом відсилання до переліків наркотичних засобів і психотропних речовин, які містяться в конвенціях Організації Об'єднаних Націй. Так, згідно ст. 1 Рамкового рішення, під "наркотиком" розуміються будь-які речовини, передбачені наступними конвенціями Організації Об'єднаних Націй: а) Єдиною конвенцією про наркотичні засоби 1961 р. (із змінами, внесеними Протоколом 1972 р.); б) Віденською конвенцією про психотропні речовини 1971 р. Сюди також відносяться речовини, поставлені під контроль у рамках Загальної акції 97/396/ПВД від 16 червня 1997 р. "Про обмін інформацією, оцінці ризиків і контроль відносно нових синтетичних

наркотиків" [2, р. 1-3]. А під "прекурсором" – будь-яка речовина, вказана в такій якості в законодавстві Співтовариства, яким приводяться в дію зобов'язання, що випливають із статті 12 Конвенцій Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (Віденській конвенції) від 20 грудня 1988 р.

Згідно з Рамковим рішенням (параграф 1 ст. 2), злочини, пов'язані з торгівлею наркотиками і прекурсорами, як основа кримінальної відповідальності, охоплюють наступні категорії протиправних діянь:

а) виробництво, виготовлення, екстрагування, приготування, пропозиція, пропозиція в цілях продажу, поширення, продаж, постачання на будь-яких умовах, посередництво, переправлення, транзитне переправлення, транспортування, імпорт або експорт наркотиків;

б) культивування опійного маку, кокаїнового куща або рослини каннабіс;

в) зберігання або купівля наркотиків з метою здійснення будь-якого з видів діяльності, перерахованих в пункті "а";

г) виготовлення, транспортування або поширення прекурсорів, якщо особі, що здійснює такі діяння, відомо про те, що ці прекурсори призначені для використання в процесі або з метою незаконного виробництва або виготовлення наркотиків.

Неважко помітити, що наведений перелік злочинів частково відтворює зміст статті 3 "Правопорушення і санкції" (підпункти "і" і "iv" пункту "а" параграфа 1) Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (Віденській конвенції) від 20 грудня 1988 р.

Цікаво також відмітити, що згідно з проектом даного Рамкового рішення, деякі з вказаних діянь (виробництво, виготовлення, імпорт, експорт, розподіл, пропозиція, перевезення, пересилка наркотиків, а також отримання, придбання і зберігання наркотиків для їх передачі іншим особам) злочинними вважалися лише за умови, що ці діяння здійснюються в корисливих цілях [3, р. 172].

Слід також відзначити, що в Доповіді Європейського центру по моніторингу наркотиків і наркоманії за 2005 рік до злочинів в області наркотиків відносилися наступні категорії: злочини, здійснені під впливом наркотиків; злочини, здійснені з метою фінансування вживання наркотиків; злочини, пов'язані з роботою нелегальних наркоринків; злочини проти законодавства про наркотики [4, р. 80].

Згідно з Рамковим рішенням, не лише скоєння вказаних злочинів, а також злочинне підбурювання до здійснення будь-якого з цих злочинів, пособництво цим злочинам або замах на їх здійснення (параграф 1 статті 3) всюди в Союзі мають бути основою для притягнення винної особи до кримінальної відповідальності.

Також передбачено, що будь-яка держава-член може виключити кримінальну відповідальність за замах на передбачені в пункті "а" параграфа 1 статті 2 пропозицію або приготування наркотиків, а також за замах на передбачене в пункті "с" параграфа 1 статті 2 зберігання наркотиків (параграф 2 статті 3).

Відповідно до параграфа 2 ст. 2 Рамкового рішення, діяння, перераховані в параграфі 1 тієї ж статті, не включаються в сферу застосування даного Рамкового рішення, коли їх суб'єкти здійснюють подібні діяння виключно з метою свого особистого споживання, як воно визначене національним законодавством.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна дійти **висновку**, що у рамках Європейського Союзу співпраця держав-членів у сфері боротьби з наркотичною злочинністю здійснюється з метою зближення, а точніше гармонізації кримінального законодавства держав-членів з питань незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин шляхом встановлення мінімальних правил відносно елементів складу злочинів і санкцій, що підлягають застосуванню в області торгівлі наркотиками, виділяючи при цьому чотири категорії найбільш тяжких протиправних діянь.

Література:

1. Council Framework Decision 2004/757/JHA of 25 October 2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking // OJ. L 335, 11.11.2004. P. 8-11.
2. Joint Action of 16 June 1997 adopted by the Council on the basis of Article K. 3 of the Treaty on European Union concerning the information exchange, risk assessment and the control of new synthetic drugs (97/396/JHA) // OJ L167, 25.6.1997. P. 1-3.
3. OJ C 304 E, 30.10.2001. P. 172.
4. Annual report 2005. The state of the drugs problem in Europe. European Monitoring Centre for Drugs and drugs Addiction. - Luxemburg, 2005.